

eul_wid: rhg-af

Ἀνώνυμος ῥητορικὸς λόγος · Rhetorical Treatise Anonymous

On the Four Parts of Perfect Speech

Περὶ τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ τελείου λόγου

Period: Ῥωμαϊκὴ [Roman](#)
Dialect: Κοινὴ τεχνικὴ [Technical Koine](#)
Domain: Ῥητορικὴ [Oratory](#)
Format: Λόγος [Oration](#)

3.570. (1t) ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΟΥ ΛΟΓΟΥ. Ὁ τέλειος ἐγκωμιαστικὸς ῥητορικὸς λόγος σύγκειται ἀπὸ κεφαλαίων ὧν καὶ ὁ Ἀφθόνιος ἐν τοῖς προγυμνάσμασι διδάσκει· ταῦτα γοῦν τηρεῖν τὸν γράφοντα ἀναγκαῖον· ἔξει δὲ ὁ τοιοῦτος λόγος τὰ τέσσαρα μέρη· προοίμια, διηγήσεις, ἀγῶνας καὶ ἐπιλόγους. Προοίμια μὲν οὖν καὶ δύο καὶ τρία ποτὲ θήσεις, ὅτε δηλαδὴ μέγας ὁ ὅλος συντεθῇ λόγος· πρὸς γὰρ τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλὴ ἔσται. ἀρετὴ δὲ προοιμίου τὸ εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν βάπτειν· οἷον τὸ θεολογικὸν ἐκεῖνο. ἔμελλεν ἄρα πολλὰς ἡμῖν ὑποθέσεις τῶν λόγων ἀεὶ προτιθεῖς ὁ μέγας Βασίλειος, ἐφιλοτιμεῖτο γὰρ τοῖς ἑμοῖς λόγοις, ἑαυτὸν νῦν προθήσειν ὑπόθεσιν μεγίστην· ὁρᾷ ὅπως περιέλαβε τὸν τῆς ὑποθέσεως σκοπὸν, λέγων μονονοῦ τοῦτο, ὡς φίλος ὦν τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ καὶ ἐπαινετὸν σχὼν ἐκεῖνον ἐν πολλοῖς νῦν ἀμείβομαι τοῖς ἴσοις, μέγιστον ἄνδρα ἐγκωμιάζων, καὶ τὰ ἐξῆς δὲ τοῦ προοιμίου ἀκόλουθα. Ἀλλὰ καὶ προοιμίου δριμύτης, φασὶ, πρότασις, ἐὰν εὐθὺς περιστᾷ τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν, οἷα τὰ θεολογικά· Ἀθανάσιον ἐπαινῶν ἀρετὴν ἐπαινέσαιμι, ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ ἀρχὴ δεξιὰ, Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε, πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμὸς, καὶ τὰ τοιαῦτα· οὕτω καὶ σὺ ποιεῖ καὶ μὴ πλανῶ πόρρω τῆς ὑποθέσεως καὶ εὐδοκιμήσεις πολλάκις δέ τινες τῶν νεωτέρων ἀλλὰ καὶ τῶν παλαιῶν οὐκ ἀπ' αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ποιοῦνται τὴν πρότασιν καὶ τὸ προοίμιον ἀλλ' ἐξωθεν διὰ ἱστορίας τυχόν ἢ τινος τοιούτου, οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο· Ἀρχέλαος, ἦν δὲ ἐκεῖνος ἀνὴρ τοιόσδε, ἐποίησε τόδε καὶ τόδε ἐπὶ τῷ δεῖνι, ἐγὼ δὲ τόδε ποιήσω ἐπὶ σοί.

3.571 Τὰ τοιαῦτα προοίμια μετέχουσι μὲν γλυκύτητος τὸ διὰ ἱστοριῶδες ἢ μυθῶδες καὶ τὸ ἀφηγηματικὸν, οὐκ εἰσὶ δὲ δριμέα, ὡς ἐκεῖνα, οὐδὲ τοσοῦτον ἐπαινετά· ὡς τὰ παραδείγματα γὰρ εἰσάγονται, τῶν ἀγώνων δὲ, οὐ τῶν προοιμίων τὰ παραδείγματα· οἷμαι δὲ, ὡς τὰ τοιαῦτα προοίμια παρεισέδυσαν τὴν ἀρχὴν ἐν τοῖς λογογραφήμασιν, ἀπὸ τῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ῥήτορι πραγμάτων ἐν τοῖς αὐτῶν λόγοις ἱστορικοῖς, πρὸς τὴν ὑποκειμένην μὲν ὑπόθεσιν προαδομένοις, ὅμως διεξευγμένου τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ λόγου καὶ ἀπειλημμένοις ἰδίᾳ, ὅποια εὐρήσεις ἐν τοῖς τοῦ Προκοπίου Γάζης, τοῦ Χορικίου καὶ λοιπῶν· τὰ γὰρ παρ' ἐκείνων διεξευγμένα ἐνώσαντές τινες, ὡς ἔοικεν, τοῖς ἐγκωμίοις, εἰς προοίμιον ἔταξαν· ἀλλὰ σὺ μᾶλλον ζήλου τὰ ἄνω ῥηθέντα δριμέα προοίμια, τὰ εὐθὺς εἰς τὴν ὑπόθεσιν βάπτοντα, καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς βασιλικοῖς, οὐ γὰρ πρέπον τὴν βασιλικὴν ἀκοὴν ἐξωτερικοῖς καὶ εἰκαίοις προασχολεῖν· ὅτε μὴδὲ τοῖς ἀναγκαίοις τυχόν σχοίῃ τις αὐτὴν ὑπακούουσαν. Τηρητέον δὲ καὶ εἰς τέσσαρα μέρη τοῦ προοιμίου μετὰ τῆς προτάσεως κατασκευὴν, ἀξίωσιν καὶ βᾶσιν· μετὰ τὰ

προοίμια αἱ διηγῆσεις ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς, ἤγουν τὰ περὶ τῶν προγόνων καὶ τῆς πατρίδος, καὶ αἱ πράξεις τοῦ ἐγκωμιαζομένου· συνημμένοι δὲ ταῖς διηγῆσεσιν οἱ ἀγῶνες, ἤγουν αἱ αὐξήσεις τῶν διηγουμένων ἐξαιρέτων, κἂν ἐν τοῖς δικανικοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἰδίᾳ αἱ διηγῆσεις καὶ οἱ ἀγῶνες ἰδίᾳ· ἔξεστι δέ σοι ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ἀγῶσιν ἐκάστην ἀρετὴν τοῦ ἐπαινουμένου αὖξιν, καὶ διὰ παραδειγμάτων κατὰ σύγκρισιν εἰσαγομένων· ἰδίᾳ δὲ πάλιν πρὸς τῷ τέλει τηρήσεις τὴν καθολικὴν σύγκρισιν.

3.572 Οἱ ἐπίλογοι γραφήσονται σοι εὐκτικοί, ὥς οἶδας· πλὴν ἀκμάσουσι δι' ἐνθυμημάτων καὶ γλαφυρότητος, ὥς ἂν ὁ λόγος προκόπῃ καὶ μᾶλλον ἢ παύειν ἐναπολίπη ταῖς ἀκοαῖς τῶν παρόντων ἀξιόλογόν τι καὶ θαυμαζόμενον· τῷ μήκει δὲ ἀνάλογοι ἔσονται πρὸς τὸ ὅλον τοῦ λόγου μέγεθος βραχεῖς πρὸς βραχὺ, μεῖζους πρὸς μεῖζον· τοιοῦτος ὁ τέλειος ἐγκωμιαστικὸς λόγος· γράφοντες δέ τινα οὐκ ἐγκώμια μὲν, ἐγκωμιαστικά δὲ, καὶ λέγονται τὰ τοιαῦτα λαλιαί, ὅτε οὐκ ἐκ πατρίδος καὶ προγόνων καὶ τῶν τοιούτων, οὐδὲ ἀπὸ πασῶν τῶν πράξεων ἐπαινεῖς, ἀλλ' ἐκ τινων πράξεων καὶ τούτων σπερματικῶς ποτὲ μὲν τὰ πρόσφατα καὶ ἐνεστῶτα ἐκτιθεῖς τοῦ ἐπαινουμένου, ποτὲ δὲ τὰ παροιχόμενα, καὶ ἔμπαλιν αὖ. οἱ τοιοῦτοι δὲ λόγοι γράφονται, ὅταν ἴσως χρονικὴ στενότης οὐ συγχωρεῖ τὸν ῥήτορα πλατύνεσθαι, τυχὸν δὲ καὶ ἄλλοτε· ποτὲ δὲ ὁ γράφων κρινεῖ· περὶ λαλιᾶς δὲ καὶ τῶν τοιούτων μάθης πλατύτερον ἐν τοῖς τοῦ Μενάνδρου, ἃ ἐπιγράφονται Μενάνδρου ῥήτορος περὶ τέχνης ῥητορικῆς. Ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς κείσθω σοι πρὸ πάντων εἰς ἀρχέτυπον ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ θεολόγος, ὁ Νύσσης, ὁ Βασίλειος, ἐν οἷς ὀλίγοις τοιοῦτοις ἔγραψεν, ὁ Παναθηναϊκὸς λόγος τοῦ Ἀριστείδου, ὁ Θεμιστίας, ὁ Προκόπιος Γάζης, ὁ Χορίκιος, ὁ Ψελλὸς τὰ μάλιστα, καὶ εἴ τις τοιοῦτος ἐν τε τοῖς παλαιοῖς καὶ νεωτέροις ἢ καθ' ἡμᾶς ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς ὁ Χρυσόστομος, ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Δημοσθένης, ὁ Λιβάνιος, ὁ Χορίκιος καὶ εἴ τις τοιοῦτος· ὁ μὲντοι μέγας Γρηγόριος ὁ θεολόγος, εἰ χρή πρὸς ἀκρίβειαν εἰπεῖν, εἰς οὐδὲν εἶδος τῆς ῥητορικῆς, οὐδὲ εἰς ἰδέαν τινὰ ἀσυνείσφορος εὐρεθήσεται σοι, ἐὰν ἐπιστατικώτερον τοὺς αὐτοῦ λόγους ἀναγινώσκῃς, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ ἔπη καὶ τοὺς ἰάμβους· χρήσιμος ἐν πᾶσι καὶ ὁ σοφώτατος Ψελλός.

3.573 Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς χρήσιμα τὰ γνωματεύματα τῶν σοφῶν, καὶ τὰ οὕτω καλούμενα ἀποφθέγματα, καὶ τὰ παροιμιώδη, πολλάκις καὶ τὰ μυθικώτερα καὶ γλυκύτερα καὶ τὰ ἀφελέστερα· χρήσιμά ποτε καὶ αἱ κολλήσεις, οἷον ἐὰν ἔπος Ὀμηρικὸν ἀποβαλὼν ἢ ἔπους τεμάχιον προσάψῃς, καὶ χρή μὲν τὸ λογογραφικὸν εἶδος καὶ ἐγκατάσκευον φεύγειν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, μεταδιδόκειν δὲ τὸ ἀφηγηματικόν· ἐπαγγελία γάρ ἐστι καὶ ὁμιλία φίλου πρὸς φίλον ἢ ἐπιστολὴ, ἀλλ' οἱ καθ' ἡμᾶς καὶ νεώτεροι οὐκ ἐφείσαντο λογοειδεῖς ὅλας ἐπιστολάς συντιθέντες. ἀνάγκη γοῦν καὶ σὲ τούτους παραζηλοῦν, μετρίως γε μήν· ἢ μὲντοι λέξεις καθαρωτέρα σοι ἔστω καὶ σχήματα οὐδέποτε ἐμπερίβολα. Ἐχεις ἀρχέτυπα εἰς ἐπιστολάς τὸν μέγαν Γρηγόριον, μάλιστα τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸν Νύσσης, κομψότερον ὄντα καὶ τι νεώτερον, τὸν Συνέσιον μάλιστα, τὸν Λιβάνιον τὸν σοφώτατον Ψελλὸν καὶ εἴτις τοιοῦτος. Τὰ ἡρῶα ἐπαινοῦνται μᾶλλον, ἐὰν ὥσι δακτυλικά καὶ ἀπὸ διαλέκτων ἔχωσι τὴν λέξιν παντοδαπὴν, μάλιστα τὴν Ἰωνικὴν. Χρήσιμος ἐν τούτοις καὶ ἡ τῶν φωνηέντων σύγκρουσις, ἤγουν ἡ χασμωδία, διὰ τὸ ἐμποιεῖν ὄγκων τῷ λόγῳ καὶ ἀξίωμα· καὶ ἀπλῶς ἄριστα τὰ Ὀμηρικά.

3.574 Μεῖζον οὖν πάντων ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀρχέτυπον ἔχεις τὸν Ὀμηρον, εἴτα τὸν Ὀππιανὸν καὶ τὸν Περιγητὴν, τὸν Τρυφιδωρον ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Τροίας, τὸν Μουσαῖον καὶ εἴτις τοιοῦτος. ΕἰΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΤΟΙΣ ΜΕΛΛΟΥΣΙ ΓΡΑΦΕΙΝ ΡΗΤΟΡΙΚΩΣ. Τοῖς ἀναγινώσκουσιν, ὥστε κατορθῶσαι τὸ λογογραφεῖν, τέχνη καὶ ὕλη τὸ σπουδαζόμενον. Τίνα ταῦτα σαφῶς ὥς ἐξὸν καὶ συντόμως διδάξω σέ. Τέχνη ἐστὶ τὸ μαθεῖν, τί ἐστίν, ἐγκώμιον τυχόν, καὶ ἐκ τίνων κεφαλαίων συγκροτεῖται, καὶ τί ψόγος, καὶ ἀπὸ τίνων καὶ αὐτὸς σύγκειται, ἢ τί ἐστὶ συμβουλευτικὸς λόγος, τί δικανικὸς, τί πανηγυρικὸς, καὶ τίς ἀξιοματικὸς καὶ ἐπηρμένος, καὶ τίς ὁ καθαρὸς καὶ

σαφής καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ἡ ῥητορικὴ κατὰ λεπτὸν ἐκδιδάσκει σε· ὕλη δέ ἐστι τῷ ῥήτορι ἡ χορηγία τῶν ἐννοιῶν, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν κατὰ τὰς παραβολὰς καὶ τὰ παραδείγματα, καὶ ἡ τῆς παντοδαπῆς λέξεως εὐπορία· δύνασαι γοῦν ἐκ τῶν ποιητῶν καὶ τοιούτων ἐρανίζεσθαι καὶ ὕλην μὲν μάλιστα, ἀλλὰ δὴ καὶ τέχνης πολλὰς ἀφορμὰς· ὕλην μὲν ἔννοιαν λέγω καὶ λέξεις· ἱστορίαν συλλέγων ἐκ ποιητῶν ἢ συγγραφέων, καὶ ὅσα φυσικὰ ἐν τούτοις νοήματα καὶ γνωμολογικὰ καὶ τοιαῦτα, ἔννοιαν συλλέγεις. καὶ γὰρ καὶ ἡ ἱστορία χρησιμωτάτη τῷ λογογράφῳ, ἐκ ταύτης ποιούμενῳ τὰ παραδείγματα, οἷον ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς ἠνδρίσατο, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐστρατήγησεν, οὕτω καὶ σὺ, βασιλεῦ. λέξιν δὲ συνάγεις τὴν ποιητικὴν μὲν οὐ πᾶσαν, οὐ γὰρ τὴν πάνυ τραχεῖαν καὶ τροπικὴν καὶ τολμηροτέραν τοῦ δέοντος, ἀλλ' ὅση εὐμουσός τε καὶ εὐφραδὴς καὶ ἀκίνδυνος, ἡ δὲ τῶν συγγραφέων τῶν εὐδοκίμων καὶ λοιπῶν ῥητόρων λέξεις καὶ φράσεις σχεδὸν σοι χρήσιμος ἅπασα· σπούδαζε γοῦν ἐναποτίθεσθαι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ταύτην τῇ σῇ διανοίᾳ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τέχνης, ὡς εἶπον, μέρη πολλὰ συλλέξεις ἐναργῶς ἐκ ποιητῶν καὶ τοιούτων· οἷον ἐγκωμιάζει ὅδε τις ποιητὴς ἢ ῥήτωρ, ἢ ψέγειν ἢ ἠθοποιᾶν ῥητορεύειν προσχοίης τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ λόγου καὶ ταῖς μεθόδοις, καὶ τὸ ἐν τούτοις σοφὸν φιλοκρινήσεις, καὶ ἀνθολογήσεις καὶ ἀποταμιεύσεις τῷ λογισμῷ, καὶ ὅλον μὲν τὸν λόγον ἢ τὸ σύγγραμμα ἐκπεραίνων, κατανοήσεις μάλιστα τὸ τοῦ γράφοντος εὐτεχνον καὶ εὐμέθοδον, καὶ τέχνην, ὡς εἶπον, ἐντεῦθεν κερδανεῖς· ὕλην δὲ τὴν κατὰ τε ἔννοιαν καὶ λέξιν θέλων ἀναλαμβάνειν, ποίει, καθά σοι νῦν ὑποθήσομαι· ἀναγινώσκων μὴ κατάτεμνε τὸν λόγον εἰς πάνυ μικρά, καὶ τοῦτ' αὐτὸ κόμματα, ἀλλὰ χωρίον ἐκπέραινε καὶ ὑπόθεσιν ὅλην, καὶ πρῶτον ἀνεξέταζε τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου, καὶ εἰ μὲν κατὰ τὴν σὴν ἐστὶ γνῶσιν etc.

3.575 eadem quae Rhacend. p. 563. v. 2. habet in capite: πῶς δεῖ ἀναγινώσκειν ῥητορικὰς βίβλους usque ad verba: σαυτὸν βελτιώσεις τὰς διαμαρτίας ἐπανορθούμενος· tum pergit: ἐκ ποιητῶν δὲ καὶ μᾶλλον ἐξ Ὀμήρου εἰς φράσιν ἂν ὠφελθῇς, εἰ μεταβάλλεις τὰ αὐτῶν καὶ παραφράζεις παραλαμβάνων κατὰ καιρὸν εἰς οἰκείαν γραφὴν· Ὀμηρικὸν μὲν ἐκεῖνο τυχὸν τὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, μὴ Κλέπτε νόῳ, ἐπεὶ οὐ παρελεύσεαι, οὐδέ με πείσεις· οὕτω μὴ παράκλεπτε με τῷ νῷ, μὴ παρασύλα ῥαδιουργοῖς ἐπινοίαις, ἐπεὶ οὐ παρελεύσῃ οὐδὲ φύγῃς με οὐδὲ πείσεις, καὶ τὸ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα· Ἀναιδείῃν ἐπιειμένε κερδαλεόφρων, Πῶς τίς τοι πρόφρων ἔπεισι πείθεται, οὕτως ἐνδεδυμένε ἀναΐδειαν, ὡς καταστολὴν καὶ ἱμάτιον ἀναβεβλημένε τὸ θράσος, καὶ κέρδη φρονῶν τε καὶ ἐνθυμούμενε, πῶς τίς τοι φίλα φρονῶν τοῖς σοῖς λόγοις πεισθήσεται· τὸ τοῦ Ὀππιανοῦ δὲ ἐκεῖνο, Ἔθνεά τοι πόντοιο πολυσπερέας τε φάλαγγας Παντοίων νεπόδων, πλωτὸν γένος Ἀμφιτρίτης, Ἐξερέω γαίης, ὕπατον κράτος Ἀντωνῖνε, οὕτως ἔθνη μάχιμα κατ' ἀλλήλων παντοδαπά καὶ πολυσπερεῖς φάλαγγας καὶ πανταχοῦ τοῦ πελάγους ἐκκεχυμένας, νηκτὸν γένος θαλάττιον ἐξείπω σε, μέγιστε Ἀντωνῖνε, κράτος πάσης τῆς γῆς καὶ τὰ τοιαῦτα ἠρῶα.

3.576 Ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ τῶν τραγικῶν καὶ τὰ λοιπὰ ποιητικώτερον μεταβάλλης καὶ τὸ φράσεως κάλλος διαβλέπων προσοικειοῦν ἔξεις τῇ οἰκείᾳ φράσει ἐκ παραφράσεως πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν. Ἀλλὰ φέρε καὶ αὐτοὶ μικρόν τι συνεισενέγκωμέν σοι καὶ εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς φράσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τέχνην, περὶ διηγήματος ἀναγκαίως γράψαντες πλατύτερον καὶ σαφέστερον, ἐπεὶ τὸ διήγημα πολύχρηστόν ἐστι τοῖς ῥήτορσι καὶ ἀναγκαιότατον ἐν ἐπαινετοῖς, ἐν ψεκτοῖς, ἐν ἐπιστολιμαίοις, ἐν μέτροις καὶ ἐν ἀπάσαις σχεδὸν ὑποθέσει λογογραφούμενον, κἂν ἄρα κατορθώσεις τὸ καλῶς διηγῆσθαι, μέγα μέρος αὐχῆσεις ῥητορικῆς. Ἡ τοῦ διηγήματος γραφὴ τριπλῇ ἐστίν, ἀπλῇ, ἐνδιάσκευος καὶ ἐγκατάσκευος· καὶ ἀπλῇ μὲν ἐστὶν ἡ αὐτὸ μόνον τὸ πρᾶγμα γυμνὸν ἀπαγγέλλουσα, καὶ ὡς φανερόν ξηρόν· ἐνδιάσκευος δὲ ἡ ἐκφραστικὴ καὶ λεπτολογουσα τὸ καθέκαστον, καὶ εἰς ὅψιν μονονοῦ παράγουσα τὰ πραχθέντα· ἐγκατάσκευος δὲ ἡ τὰς αἰτίας τῶν πραχθέντων ἀποδιδούσα, καὶ τῶν συμπεσόντων ἕκαστον αἰτιολογοῦσα· καὶ

ὁ ζωγράφος ἐκάστη τούτων χρήσεται πάντως κατὰ καιρὸν, τῇ μὲν ἀπλῇ ἐν καιρῷ ἀφελείας καὶ ἀληθείας, τῇ δὲ ἐνδιασκεύῳ ἐν ἀγῶσί τε καὶ αὐξήσεσι τῶν προτεθειμένων· δύνασαι δὲ καὶ μιγνύνειν μετὰ τῆς ἐνδιασκεύου τὴν ἐγκατάσκευον, ὅπηνίκα καὶ ὑπ' ὅψιν θέλεις ἄγειν τὸ πρᾶγμα καὶ αὖξιν· ἡ δὲ ἀπλὴ τούτοις ἀσύγκρατος, οὐδὲ ἐξὸν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ ἀπλοῦν ὁμοῦ καὶ ποικίλον· τὸ μέντοι προγυμναστικὸν διήγημα ἀπλοῦν τὰ πολλὰ γράφεσθαι οἱ τεχνικοὶ διορίζονται, ὅμως οὐκ ἀπεικὸς καὶ ποικίλλεσθαι ποτε τοῦτο καὶ πλατύνεσθαι πρὸς ἄσκησιν φιλοτιμοτέραν ῥητορικῆς· φέρε δὲ ὡς ἐν παραδείγματι παραθήσομέν σοι διήγημα κατὰ τὸ ῥηθὲν τριπλοῦν εἶδος, ἔστω δὲ τοῦτο τὸ κατὰ τὴν μανίαν τοῦ Αἴαντος.

3.577 Ἀπλοῦν· Αἴας ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρευδοκιμηθεὶς κατὰ τοῦ λαβόντος ὀργίζεται Ὀδυσσέως, κατὰ τῶν ψηφισαμένων τῶν Ἀτρειδῶν ἄμυναν σκέπτεται· νύκτα ὡς ἐπ' ἐκείνους ξιφηφόρος χωρεῖ, ἀλλ' Ἀθηναῖ καὶ νοῦν καὶ ὅψιν ἐσκότωσεν, καὶ ὁ ἥρωος εἰσπίπτει τοῖς κτήνεσι, καὶ τὰ μὲν ὡς ἄνδρας κεντᾷ, τὰ δ' ἐλαύνει πρὸς τὴν σκηνὴν, καὶ μετὰ πολλὴν τὴν μάστιγα κτείνει· τέλος τὴν μανίαν ἀνενεγκὼν αὐτοχειρίαν ἑαυτοῦ κατεδίκασεν. Ἐνδιάσκευον· Αἴας ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρευδοκιμηθεὶς κατὰ τῶν δικασάντων τὴν κρίσιν τοῦ Ἰθακησίου, τῶν Ἀτρειδῶν πίμπραται τὴν καρδίαν θυμῷ, τῷ ἀγριωπῷ μηνύει τὴν ἔνδον διάθεσιν, καὶ τῇ ἀναιδήσει καὶ τῷ ὑφαίμῳ τοῦ ὀφθαλμοῦ, τῷ τε τοῦ ἄσθματος πυκνῷ καὶ βαρεῖ νυκτὸς ὡς ἐπ' ἐκείνους στρατεύει, τὸ ξίφος ἐν ταῖν χεροῖν, εὐθηκτον τὸ ξίφος, στίλβον τὸ ξίφος, ἀνταυγάζον πρὸς τὸ σκότιον τῆς νυκτός· τὸ κίνημα πῇ μὲν ἡρεμαῖον δολίως, πῇ δὲ καὶ ἄλλεται θυμικῶς, μακρὸν τὸ βῆμα τοῦ γιγαντιαίου τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ παράγει καὶ νοῦν καὶ ὀφθαλμοὺς Ἀθηναῖς, σκότος ἅμα τοῖν βλεφάροι, τῷ ἐνδομύχῳ τῷ ἐξωτικῷ· εἰσπίπτει τῇ μάνδρᾳ τῆς λείας ὁ νυκτίλοχος, καὶ ὡς ἄνδρας κατατέμνει τὰ ἄλογα, τὸ μὲν κατερῥάχισε, τὸ δὲ διεκέντησε, τοῦ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ λοιποῦ σώματος ἐξετίναξεν ἐτέρῳ κατὰ γαστρός τὸ ξίφος ἐμβάπτεται· ἐνταῦθα κρουνὸς αἵματος, ἐκεῖσε σπλάγχνα ἐκκεχυμένα, ἐπάλληλα τὰ πτώματα πανταχοῦ, ὧδε τῶν ἔτι πνεόντων ἄλματα πρὸς φυγὴν, ἀλλὰ τὸν δεσμὸν ἐπέσχεν ἡ ἔπαυλις, ὁ λύκος ἐντὸς, οἱ φύλακες κύνες ὑπνοῦσι τὸν χάλκεον, ἐξεπράχθησαν μικρὸν καὶ ὁ ἥρωος ἀνενεγκὼν τοῦ οἰκείου ξίφους ἔργον καὶ αὐτὸς πίπτει.

3.578 Ἐγκατάσκευον· Αἴας ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρευδοκιμηθεὶς τὴν κρίσιν Ἀτρειδῶν δικαζόντων κατ' αὐτοῦ ἐξοργίζεται, μισεῖ τὸν λαβόντα τὸν Ἰθακήσιον, ἀδικούμενος γὰρ ἅπας κατὰ τοῦ ἀδικούντος φλεγμαίνει θυμῷ· ὁ σακεσφόρος ἄμυναν σκέπτεται, ὅτι καὶ ὀργῆς αὕτη φάρμακον, νυκτὸς ἐπ' ἐκείνους ὀπλίζεται, μὴ δεχομένου τὸν δόλον φωτός, ἀλλ' Ἀθηναῖ τούτῳ καὶ νοῦν καὶ βλέμμα παρήνεγκεν, τὸ μὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ προνοοῦσα, τὸ δὲ φιλοῦσα τὸν τοῦ Λαέρτου, τὸ δὲ μισοῦσα τοῦ τύφου τὸν Τελαμώνιον. καὶ ὅς οὐκ εἰς τοὺς ἄνδρας ἀλλ' εἰς τοὺς ἄρνας ἐξέκλινεν, καὶ νύξ καὶ μανία τούτῳ προσίστανται, καὶ εἰσφθαρεῖς κεραΐζει τὰ ἄλογα, ἐπεὶ μὴ φειδῶ μηδεμία τῷ ἐν ὀργῇ κρατήσαντι· κἂν τὸ δοκεῖν τὸν ἐχθρὸν βραχὺ, καὶ ἀνένηψε τῆς παρακοπῆς, δούσης τοῦτο τῆς θεᾶς καὶ τῆς φύσεως εἰς κακὸν μεῖζον τῷ ἥρωϊ, τὰ μὲν γὰρ αἰδούμενος τὸν ὁμόφυλον διὰ τὸ τοῦ δράματος εὐθες, τὰ δὲ πτοούμενος δίκην ἀντίποινον ἑαυτὸν διεργάζεται, τῆς ἐπονειδίστου ζωῆς ἢ τοῦ παρ' ἐτέρων φόνου τὴν αὐτοχειρίαν βέλτιον θέμενος. Ὅρᾳς τὸ τριπλοῦν εἶδος τοῦ διηγήματος· χρῆσι γοῦν ἐκάστῳ τούτων πρὸς τὸ καλοῦν, ἢ καὶ συλλαμβάνων ἐκ τούτων τὰ πεφυκότα μίγνυσθαι κερνᾶν ἔξεις κατὰ καιρὸν. Φέρε δὴ καὶ περὶ λέξεως εἵπωμεν, ὡς ἀναγκαιοτάτης καὶ αὐτῆς οὐσης.

3.579 Λέξιν τῶν νεωτέρων καὶ καθ' ἡμᾶς πολλοὶ ζηλοῦσιν ἐν πᾶσι σχεδὸν διηγηματικοῖς, ἐγκωμιαστικοῖς καὶ λοιποῖς τὴν ὀγκηρὰν καὶ ἀδρὰν, ὁποῖα ἐκείνη ἀναρρίχᾳται καὶ ἀναστέλλεται· καὶ ἀνέστακεν ἐκεῖνος ἀντὶ τοῦ ἀνέστηκε, καὶ ἀποδιδράσκω ἀντὶ τοῦ ἀποδιδράσκω, καὶ κρυπτάζομαι ἀντὶ τοῦ κρύπτομαι, καὶ ἀφάντωσις ἀντὶ τοῦ ἀφάνις, καὶ λογάριον ἀντὶ τοῦ λογίδριον· καὶ ζυγὰς ἀντὶ τοῦ δυάς· καὶ τὸ εὐρυχανὲς ἀντὶ τοῦ πλατὺ, καὶ τὸ

φρύκτωρον ἀντὶ τῆς λαμπηδόνης, καὶ τὸ αἶ συρμάδες ἀντὶ τοῦ τῶν ἀκτίνων, καὶ τὸ ἀποπάλλονται ἀντὶ τοῦ ἐκπέπονται, καὶ τὸ διαυλωνίζονται καὶ ἀτραπὸς ἔμαρψε καὶ ἐρίγδουπος. τοιαῦτα ὀγκηρὰ, ὅποια πολλὰ ἔχει τις ἐκλέγειν ἐκ ποιητῶν καὶ ῥητόρων καὶ μᾶλλον τῶν νεωτέρων. σὺ δὲ λέξιν ἀγάπησον τὴν ἀρμόζουσαν τῷ προτεθειμένῳ· τὸ τοιοῦτον πρέπον φασὶν οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ ἥτοι φράσιν καὶ λέξιν ἐπιπρέπουσαν τῷ ὑποκειμένῳ· ἐὰν γὰρ περὶ λειμῶνος ὁ λόγος, ἀνθηρῶς ἀπαγγελίης καὶ λειοτέρως, οἷον τὰ πέταλα τῶν δένδρων τῷ ζεφύρῳ τρυφᾷ, καὶ ὑποψιθυρίζουσιν ἡρέμα διακινούμενα· οἱ ὄρνις ἐπορχοῦνται ταῖς κλάδοις, καὶ χορὸν ἐστήσαντο μουσικὸν, ἄδουσι καὶ οἱ τέττιγες καὶ συνηχοῦσιν ὁμοῦ καὶ δένδρα καὶ ὄρνις καὶ τέττιγες καὶ ἀρμονία μία τούτοις ὑπὸ φθόγγου πολυμυγοῦς. καὶ ὁ διηχῆς ἀὴρ ἐκεῖθεν πρῶτος ὑποβομβεῖ καὶ πληροῖ τὴν ἀκοὴν μουσικῆς· ἡ πόα ὑπέστρωται μαλακῇ καὶ χλοάζουσα, κλίνη τις σχεδίου· δυσώπησις ἀφῆς, βλεφάρων τρυφή, ὕδωρ διὰ μέσων ἦκον τῶν φυτῶν κελαρύζει καὶ διψᾷ ὑπομιμνήσκει τὸν βλέποντα ἢ τὸν ἀκούοντα. Ἐὰν περὶ πολέμου ὁ λόγος, τότε ἡ ἀδροτέρα λέξις εὐχρηστος διὰ τὰς ἐκεῖσε τραχύτητας, καὶ τὴν τῶν δρωμένων ἀνωμαλίαν, οἷον ἐστὶ τὸ σύρρηξις, τῶν ἐφίππων κατάρραξις, δοῦπος ἀκόντων καὶ πάταγος, βόμβος, κόναβος, σμαραγῇ, οἷστων κλαγγή, γῆς καναχή, ἵππων χρεμετισμοὶ καὶ φρυάγματα καὶ ἐμβοαὶ μαχητῶν καὶ ἀντεμβοαὶ καὶ σαλπισμοὶ καὶ ἀλαλαγμοὶ, καὶ βυκάνης ἦχος βροντόεις καὶ χωστρίδες καὶ ὀρυκτίδες καὶ πυργοσεῖσται, κριοὶ, καὶ θεμέθλων τινακτοὶ καὶ ὀπλιτευόντων πυρρίχη, καὶ ἐξελίζεις πολύστροφοι.

3.580 Ἄρης τειχεσιπλήτης καὶ βροτολοιγὸς, καὶ φευγόντων προτροπάδην πτερὰ καὶ διωκόντων ἐπιπετάσματα καὶ ἐπεγκελεύσεις καὶ ὁμοκλαί· πλήν καὶ ἐνταῦθα τῶν ἀδροτέρων ἡ χρῆσις μετρεῖσθω· τοιοῦτον τὸ πρέπον, ὥστε καὶ αἰτιῶνται οἱ τεχνικοὶ τὸν εἰπόντα οὕτως· ὁ ποταμὸς πολὺς ῥεῖ· οὐδὲ γὰρ ἐτήρησε, φασὶ, τὸ πρέπον, τὸ πολὺρροον τοῦ ποταμοῦ συστείλας διὰ τῆς βραχυλεξίας· ἔδει γὰρ εἰπεῖν, ὁ ποταμὸς πολὺς σύρεται, ὥς ἂν ἡ μακροτέρα λέξις τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ἐμιμήσατο· ἀλλὰ καὶ τῷ σφοδρυνομένῳ καὶ τραχυνομένῳ κατὰ τινος τὸ τραχυλεκτεῖν εὐκαιρον, ὥς ὁ Δημοσθένης κατὰ τοῦ Αἰσχίνου· γραμματοκύφων καὶ ἱαμβειοφάγος καὶ τριταγωνιστῆς καὶ ὁ θεολόγος κατὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ, εἰδωλιανὸς καὶ καυσίταυρος καὶ τὰ λοιπά, Ἐν ἅπασιν τοινῦν ἡ φράσις καὶ ἡ λέξις ἔστω πρέπουσα, καὶ ἐν παθητοῖς περιπαθῆς, καὶ ἐν πανηγύρει χαρίεσσα, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις κατάλληλος. Πάλιν τῆς λέξεως ἡ μὲν ἐστὶ κομψή, ἡ δὲ φυσικὴ. Κομψή μὲν, οἷον καπηρὸν ἀνεκάγχασε, φυσικὴ δὲ τὸ διακεχυμένον ἐγέλασεν· ὁ γέλως γὰρ τὰ γυῖα λύει· ὥστε διὰ τοῦ εἰπεῖν διακεχυμένον τὴν φύσιν τοῦ γέλωτος ἐδηλώσαμεν, καὶ λοιπὸν φυσικὴ ἐστὶν ἡ λέξις· πάλιν κομψή μὲν τὸ εἰς ἄνδρας παρήγγειλε, τὸν παῖδα παρήμειψεν, εἰς οὐδὲν γήρως κατέλυσε· φυσικὴ δὲ τὸ ἀνδρικῶς ἐνακμάζει· ἡ ἀκμὴ γὰρ κυρία λέξις ἐνταῦθα· τὸν παῖδα καὶ τὸν ἀντίπαιδα ὑπερανέβη· κυρία λέξις καὶ φυσικὴ ὁ ἀντίπαις, ὅς ἐστιν ὁ δωδεκαετής, καὶ τὸ ἀνέβη· ἀναβαίνει γὰρ τις τὰς ἡλικίας μέχρι τῆς ἀνδρικῆς ὥς ἐν κλίμακι· εἶτα καταβαίνει.

3.581 διὰ τοῦ ὠμογέροντος μέχρι καὶ τοῦ πεμπέλου καὶ τὰ τοιαῦτα. Χορηγεῖ μὲν τὴν φυσικὴν καὶ κυρίαν λέξιν ἡ φιλοσοφία μᾶλλον καὶ τὰ ταύτης μαθήματα, τὴν δὲ κομψὴν καὶ τροπικὴν ἡ ῥητορικὴ μᾶλλον καὶ οἱ κατ' αὐτὴν γράφοντες· σὺ γοῦν εὐκαίρως παραλάμβανε καὶ τὰ κομψὰ καὶ τὰ φυσικά· κρεῖττον δὲ εἰ πλεονάζεις τοῖς φυσικοῖς καὶ κυρίοις, κἂν τοῖς πολλοῖς τὸ ἐναντίον ἀρέσκη. πάλιν ἡ πλεονάζει ταῖς λέξεσιν ὁ γράφων καὶ ἐπιστοιβάζει πολλὰς ἐπὶ μιᾷ ἐννοίᾳ, καὶ ἐμφαίνει μὲν τοῦτο πλουτισμὸν γλώττης· νεώτερον δὲ ἐστὶ καὶ γυμναζομένων μᾶλλον οὐ γυμνασθέντων καὶ βεβηκότων· ἢ τῇ κυρίᾳ καὶ ἀναγκαίᾳ χρώμενος λέξεις ἀρκεῖται· παράδειγμα τοῦ πρώτου, χαίρω καὶ γέγηθα, καὶ ἡ καρδία μου διακέχεται, καὶ πολὺς ἐνέστακται· μοι τῆς ἡδονῆς ὁ γάργαλος εἰς ψυχὴν, καὶ πάσης αὕτη συνοχῆς ἀπολέλυται· παράδειγμα τοῦ δευτέρου τὸ γέγηθα μόνον ἢ ἀγάλλομαι ἢ διακέχουμαι καὶ τὰ ὅμοια· καλὸν γὰρ τὸ τὴν ἔννοιαν

πλεονάζειν ἢ τὴν λέξιν, σὺ δὲ τὴν μεσότητά ζηλώσον, μήτε πολλὰς ἐπιστοιβάζων, μήτε πενίαν ἐμφαίνων κατὰ τὴν λέξιν· τότε δὲ μᾶλλον πλεόναζε, ὅταν ἢ ἐξαπλοῦν ἀναγκάσῃ τὸ πρᾶγμα, καὶ εἰς ἔκθετον πᾶσιν ἀπαγγέλλειν ἢ αὖξιν ἢ ἐφερμηνεύειν τὸ φθάσαν. ἴσθι ἀσαφές, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐποίησεν, εἰπὼν ἐκνευρισμένο ἰ, καὶ ἐπενεγκὼν εἰς σαφήνειαν, καὶ περιηρημένοι χρήματα καὶ συμμαχούς· ὑπὸ γὰρ τοῦ ἀπορεῖν χρημάτων καὶ συμμαχῶν ἐξενευρίσθησαν καὶ ἐξησθένησαν οἱ Ἀθηναῖοι· ἢ ὅταν ἐλλάμπῃ τῷ λεγομένῳ· τότε γὰρ καὶ διὰ πλειόνων λέξεων, ἀλλὰ δὴ καὶ κώλων ἀπαγγείλῃς αὐτό· τὸ γὰρ συστεῖλαι διὰ βραχέων οὐ τεχνικόν.

3.582 Χρησιμώτατον τοῖς γράφουσι καὶ ἡ περίφρασις· ἡ δὲ ἐστὶν εἰπεῖν βία Ἡρακλέους ἀντὶ τοῦ Ἡρακλῆς, καὶ τὸ διαποθῶ σε, διὰ στοργῆς ἄγω σε ἀντὶ τοῦ ἀγαπῶ σε, καὶ τὸ διαρῥέει λόγος ἀντὶ τοῦ διαλέγεται καὶ τὰ τοιαῦτα· χρήσιμη δὲ τῇ περιφράσει οὐχ ἀπλῶς καὶ ἀλόγως, ἀλλ' ὅτε ζητῶν τὴν κυρίαν οὐχ εὐρίσκεις ἴσως, ἢ εὐρίσκων διαγινώσκεις μηδὲν σοφὸν ἢ κομψὸν ἢ ῥητορικόν· ἔχειν ταύτην· οἷον τὸ ποθῶ, ἀγαπῶ, στέργω κοινὰ εἰσιν· ἀντὶ τούτων κομψεύσει τῇ φράσει, εἰπὼν πρὸς θυμοῦ τόδε μοι ἐστὶ· περικαλλὴ τρέφω τὰ φίλτρα, προσπαθῶς ἔχω πρὸς σε καὶ τὰ τοιαῦτα· ὅτε δὲ μὴ τὴν κυρίαν εὐρίσκεις τυχὸν ἐπὶ τῆς κοινολογουμένης σέλλας, ὅτι ἐφεστρὶς λέγεται, εἵπης· ἢ τοῖς τοῦ ἵππου νώτοις ἔποχος ἐκ ξύλου καθέδρα, καὶ τὸν ἀναβάτην ὀχοῦσα, καὶ ὅστις τὸ δημολογούμενον ὀρτάριον εἶπεν ἐξ ἐρίου ἐμβάδα, καὶ τὸ βαμβάκιον γήϊνον ἔριον καὶ σπέρματος ἄνθος ἐριῶδες καὶ τὰ τοιαῦτα. Παράγγελμα ῥητορικόν ἐστὶ τὸ τὰ ταπεινὰ ὑψηλῶς ἀπαγγέλλειν καὶ ἔμπαλιν τὰ ὑψηλὰ ταπεινῶς, οἷον ἐὰν περὶ θεοῦ μέλλῃς λέγειν, ὑψηλὴ ἔννοια τοῦτο· ἀπαγγείλῃς οὖν ταύτην διὰ φράσεως καὶ λέξεως ταπεινῆς, ἥτοι καθαρᾶς καὶ σαφοῦς, τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα τὸ ταπεινόν, ὡς ὁ θεολόγος ἐποίησε· θεὸς ἦν μὲν ἀεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται· μᾶλλον δὲ τὸ μὲν ἦν καὶ ἔσται τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου τμήματα καὶ τὰ ἐξῆς· ὁρᾷς ὅπως καθαρὰ ἐστὶν ἡ φράσις· ἐὰν δὲ ταπεινότερα σοι πρόκειται ἔννοια, τυχὸν ὅτι γυναῖκα ὁ βασιλεὺς ἔγημεν ἐπὶ τῷ τεκνοποιῆσαι, ἀπαγγείλῃς ὑψηλῶς καὶ σεμνῶς εἰπὼν· πάντων ὁ ἄναξ κρατῶν θεοὶς νόμοις δουλεύει καὶ σωφροσύνην ἀσπάζεται, καὶ συζυγίαν συναγομένην θεῷ, ὡς καὶ διαδόχους γνησίους τῷ κράτει χαρίσεται καὶ τὰ ὅμοια· ἐνταῦθα δὲ καὶ ἡ ἀδροτέρα λέξις ἀρμόζει, ἡ μὲν γὰρ ὑψηλὴ ἔννοια καὶ βαθυτέρα, ἐὰν ὑψηλῶς ἀπαγγελθῇ, δύσγνωστος ἔσται· ἡ δὲ ταπεινὴ, ἐὰν ταπεινῶς ἐρμηνευθῇ, ἀχρεία· διὰ ταῦτα σπεῦδε ποιεῖν τὸ παράγγελμα.

3.583 Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀττικὴ φράσις σπουδαστέρα τοῖς ῥήτορι, διὸ καὶ περὶ ταύτης εἵπωμέν σοι τινα· ταύτης ἐστὶ καὶ περιττολογία καὶ ἔλλειψις· περιττολογία μὲν ὡς τὸ λέγω λόγον, τρέχω δρόμον, γράφω γραφήν, καὶ τὸ οἷς ὅτι ἀντὶ τοῦ διότι, καὶ ὅτι οὐνεκα τὸ αὐτό, καὶ αὖ πάλιν καὶ ἐκὼν εἶναι οὐ σιωπήσομαι· τὸ γὰρ εἶναι περισσὸν ἐνταῦθα, ὡς καὶ Θουκυδίδης· τὸ μὲν ἐπ' ἐκείνοις εἶναι ἄκριτοι ἀποθνήσκουσι, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἔλλειψις δὲ τὸ ἐς Αἰδοῦ κατέβη καὶ Περσεφόνης, εἰς μυσταγωγὸν ὥρμησε, καὶ τὸ τρέχειν τὸν περὶ τῆς ψυχῆς, δρόμον δηλονότι, καὶ κινδυνεύω τὸν περὶ ψυχῆς, κίνδυνον δηλονότι, καὶ τὸ θαυμάζω σε σοφίας, τὸ ἔνεκα γὰρ ἔξωθεν, καὶ τὸ τοῦ θράσους, τῆς ἀναιδεΐας, λείπει γὰρ τὸ φεῦ, καὶ τὸ ἐν βραχεὶ ἀπαγγείλας, λόγῳ δηλαδὴ ἢ καιρῷ, καὶ τὸ ὀμνύει μὰ τὸν, καὶ παραλιμπάνει τὸ θεὸν ἢ τὸ δεῖνα· ἀλλὰ καὶ ἐλλείψεις τῶν προθέσεων, ὡς τὸ νύκτα καὶ ἡμέραν ἀλγῶ, ἀντὶ τοῦ κατὰ νύκτα καὶ καθ' ἡμέραν, καὶ ὧν ἔπαθεν ὀργὴν ἔχει, ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ ὧν, καὶ τὸ τῆς πατρίδος μετασκηνῶ, ἀντὶ τοῦ ἀπὸ τῆς πατρίδος τῆς οἰκείας μεταίρω, καὶ ταῦτ' ἄρα ἀντὶ τοῦ διὰ ταῦτα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀττικὴ καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ἄρθρων, ὡς τὸ, θεὸς ἦν μὲν ἀεὶ, ὁ θεὸς γὰρ ἡ κοινὴ λέγει διάλεκτος, καὶ τὸ ἦκεν ἔαρ, χειμῶν ὥχeto, καὶ τὰ τῶν ἐτέρων πτώσεων ἄρθρα, ἐνικῶν τε καὶ πληθυντικῶν, ὡς τὸ ἐξώρμησαν Ἕλληνες κατὰ Τρώων καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος, ὡς τὸ, σὺ μὲν λόγιος, ἐγὼ δὲ ἀμαθής· ἔξωθεν γὰρ τὸ ὑπάρχεις καὶ τὸ ὑπάρχειν· καὶ τὸ ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνειν ῥῆμα ἢ ὄνομα, ὡς ἔχει τὸ, σοὶ μὲν περισπούδαστός ἐστιν ὁ πλοῦτος, καὶ τοιόσδε καὶ

τοιόσδε, καὶ μετὰ πολλὰ, ἐμοὶ δὲ οὐκ ἀσπαστός· τὸ γὰρ πλοῦτος ὄνομα ἐνταῦθα ἀπὸ κοινοῦ ἦγουν ἐκ τοῦ ἄνωθεν ἐλήφθη, καὶ ὡς ἐκεῖνο, σὲ μὲν ἡ πενία μέγας λυπεῖ, καὶ τότε σε καὶ τότε ποιεῖ, καὶ μετὰ πολλὰ, ἐμὲ δὲ οὐδαμῶς· τὸ λυπεῖ γὰρ ὧδε ἀπὸ κοινοῦ· ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ συνεκδοχικὸν ἦτοι τὸ ἐκ τῶν κάτωθεν λαμβανόμενον, καὶ τὸ σοὶ μὲν περισπούδαστος καὶ τοιόσδε καὶ τοιόσδε, ἐμοὶ δὲ μισητός ὁ πλοῦτος, σὲ μὲν μέγας ἡ πενία, ἐμὲ δὲ μετρίως λυπεῖ.

3.584 Ἀλλὰ καὶ τὸ φασι καὶ εἶπον καὶ φημί ἑλλειπτικόν· πολλάκις καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐπὶ τοῖς ἀπαρεμφάτοις ῥήμασιν, ὅποιον τό· φασι τὸν Ἀχιλλέα παρὰ τῆς μητρὸς ἀχθῆναι εἰς παρθενῶνα τοῦ Ἑλληνικοῦ συγκρινομένου κατὰ τῶν Τρώων, καὶ γυναικείους ἐνδύναι ἱματισμούς, ὡς λαθεῖν ἐκεῖσε κρυπτόμενον. Ὀδυσσέα δὲ τὴν σκηνὴν ἐλέγχει μεθόδῳ σοφῇ δεινῇ, κάκεῖνον ἐξαχθέντα συγχωρῆσαι τοῖς λοιποῖς εἰς τὸν πόλεμον· ἐνταῦθα γὰρ τὸ φασὶν ἄνω τεθὲν ἅπαξ προσεπενοήθη καὶ ἐν τοῖς κάτω καὶ μέχρι τέλους ἀπαρεμφάτοις· καὶ τοιαῦτα μὲν αἱ Ἀττικαὶ περιττότητές τε καὶ ἐλλείψεις· πλὴν κρεῖττον ὡς καὶ κομψότερον, εἰ χρήται τις ταῖς ἐλλείψεσιν· ἡ γὰρ ἑλλειψις συντομίας, ἡ δὲ συντομία ῥητορικωτέρα. Φέρε δὴ καὶ ἐτέρους ἐκθήσομαι ἀττικισμούς καὶ τοὺς ἐν χρήσει καὶ αὐτοὺς τοῖς ῥήτορσιν. Ἀττικὸν ἡ ἀντίπτωσις τὸ νυκτὸς καὶ ἡμέρας γίνεται τότε· ἀντὶ τοῦ νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ἔαρ μὲν ἀνθεῖ τὰ δένδρα, χειμῶνος δὲ ἀπανθεῖ· καὶ δέον ὃν γενέσθαι τότε, γέγονε τότε, καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἐνικῶν, ὡς τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν ὅσον ἦγουν τῆς νυκτὸς, καὶ τὸ, ἀγαθὸν οἱ λόγοι, φαῦλον αἱ ἀλογίαι, καὶ τὸ λεκτέα καὶ γραπτέα ἀντὶ τοῦ λεκτέον καὶ γραπτέον· καὶ τὸ σὺ μὲν σοφός, ἡμεῖς δὲ ἀμαθεῖς, ἀντὶ τοῦ ἐγὼ, καὶ ἔμπαλιν τὰ ἐνικά ἀντὶ πληθυντικῶν, ὡς τὸ τὴν πολεμίαν ἵππον ἤλασεν ἀντὶ τοῦ, τῶν πολεμίων ἵππους· πολὺν τὸν αἰχμάλωτον εἵλκυσε ἀντὶ τοὺς αἰχμαλώτους· καὶ ὁ Δημοσθένης· ἀλλ' ἡμεῖς γε τὸν Παίονα καὶ Ἰλλυριὸν παρεσκευασμένον ἐπὶ πόλεμον καὶ τὰ τοιαῦτα.

3.585 Ἀττικὸν καὶ τὸ λαμβάνειν ὄνομα εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐπιρρήματος· οἷον τό· βαρὺς ἡμῖν ἐπερράγη, τὸ γὰρ βαρέως μᾶλλον ἐπαφείλετο τῇ συντάξει· καὶ ἀκαταγώνιστος μάχεται καὶ ἄτρεπτος πολεμεῖ καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀττικὸν καὶ τὸ ἐπιφέρειν πληθυντικὸν ἐνικῶ ὀνόματι, ὡς Ὀμηρος, ὡς φάσαν ἡ πληθὺς, καὶ ὁ Δημοσθένης· ὁ δῆμος κάθησθε ἐκνενευρισμένοι, καὶ τὸ χρῆσθαι τοῖς εὐκτικοῖς ἀντὶ παρωχημένων, ὡς Θουκυδίδης τὰς νῆας ἃς καταδύσειαν ἀντὶ τοῦ κατέδυσαν· καὶ ἐπεὶ πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν ἀντὶ τοῦ ἐπολέμησε· καὶ τὸ ἀρσενικῶς ἐκφέρεσθαι τὰ θηλυκὰ, ὡς Εὐριπίδης· στερρὸς ἀνθρώπου φύσις, καὶ ἀγγελθεῖσά μοι γενναῖος· καὶ Ὀμηρος· κλυτὸς Ἴπποδάμεια, καὶ ἡ θαυμάσιος καὶ ἡ ἐξαίσιος καὶ ἡ λόγιος, καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ συγκριτικὰ ἀντὶ ἀπλῶν, ὡς τὸ, ὁ δεῖνα σοφώτατος τοῦ δεῖνος, ἀντὶ τοῦ σοφώτερος· καὶ τὸ ἀπὸ μέρους λέγειν· ἔφαγον τοῦ ἄρτου, ἔπιον τοῦ οἴνου, καὶ Ἀριστοφάνης· συνετρίβη τῆς κεφαλῆς. Ἀττικὸν καὶ τὸ διὰ τῆς ο υ ς ἐκφέρειν τὰς εἰς ε ς ληγούσας εὐθείας τῶν συγκριτικῶν, οἷον μείζους, χεῖρους, καλλίους, καὶ τὸ δέχεσθαι τὸ παθητικὸν ἀντὶ ἐνεργητικοῦ· τύπτομαι τὸν δεῖνα ἀντὶ τοῦ τύπτω, καὶ γράφομαι ἀντὶ τοῦ γράφω· λεγέσθων, νοεῖσθων ἀντὶ τοῦ λεγέσθωσαν καὶ νοεῖσθωσαν, ἡ γενικὴ τῆς μετοχῆς ἀντὶ προστακτικοῦ· ποιούντων, λεγόντων ἀντὶ τοῦ ποιεῖτωσαν καὶ λεγέτωσαν· ἀγωνίζομαι περὶ τοῦ πράγματος κοινὸν, ἀγωνίζομαι πρᾶγμα Ἀττικόν, καὶ Ἀριστοφάνης· Ἀγγεῖλον ἡμῖν πῶς τὸ πρᾶγμ' ἠγωνίσω· ἀγάλλεται ποιῶν κοινὸν, ἀγάλλεται δὲ ποιεῖν Ἀττικόν.

3.586 ἦκουσα ἦκειν τὸν δεῖνα κοινόν, ἦκουσα δὲ ἦκοντα τὸν δεῖνα Ἀττικόν, οὐδὲν ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς, καὶ Θουκυδίδης· οὐδὲν ἀπανεστήσε τοὺς Ἀθηναίους· δέον ὃν γενέσθαι τότε, ἐγένετο τότε. Ἀττικὸν καὶ Ἀριστοφάνης, Εἰρημένον δ' αὐταῖς ἀπαντᾶν ἐνθάδε, Εὐδουσιν. ἀντὶ τοῦ λελεγμένου, προστεταγμένου, καὶ Θουκυδίδης· κυρωθὲν οὐδὲν ἐχώρουν ἐπ' οἴκου, ἀντὶ τοῦ κυρωθέντος οὐδενός· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο τῆς ἄνω ῥηθείσης ἀντιπτώσεως· ἡ γὰρ αἰτιατικὴ ἐνταῦθα ἀντὶ γενικῆς. Τοσαῦτά σοι καὶ περὶ ἀττικισμοῦ· ἔχοι δ' ἂν τοιαῦτα πολλὰ ἀναλέγεσθαι

ἀπὸ τοῦ κωμικοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ συγγραφέως Θουκυδίδου. Τὰ μέντοι χρησιμώτατα, ὡς ὄρα, ἐνταῦθα ἐγράφη σοι εἰσαγωγικὸν τοῖς μέλλουσι γράφειν ῥητορικῶς τὰ χρεωδέστερα τῶν προγυμνασμάτων· ἐνταῦθα διδάζομέν σε σαφέστερον, ἤγουν μῦθον ὡς διηγηματικὴν ἔχοντα τὴν γραφὴν, ἥτις ἀναγκαιοτάτη πανταχοῦ τῷ ῥήτορι. καὶ ὡς τὸ πιθανὸν καὶ πλασματικὸν ἐκπαιδεύονται αὐτὸ τὸ διήγημα, ἠθοποιῶν, ἔκφρασιν, ἐγκώμιον καὶ ψόγον, τελευταῖον περὶ ἀνασκευῆς καὶ κατασκευῆς κεφαλαίου, συμβουλευτικοῦ ἢ ἐγκωμιαστικοῦ καὶ ἀλλοίου· ἤγουν περὶ ἐπιχειρημάτων, ἐργασιῶν, ἐνθυμημάτων καὶ τοιούτων.

3.587 Ἐγράψαμεν δέ σοι ἐνταῦθα περὶ τῆς τοιαύτης ἀκολουθίας τοῦ κεφαλαίου ἀντὶ τῆς προγυμναστικῆς χρείας καὶ τῆς γνώμης· ὡς κεφάλαιον γὰρ εἰσάγεται καὶ τούτων ἐκάστη, ἐλλιπὴ δὲ τὴν κατασκευὴν ἔσχεν ἐν τοῖς προγυμνάσμασιν. ἐνταῦθα δὲ ἐντελεστέραν ταύτην ἐκτιθέαμεν. ἔξακριβωσάμενοι οὖν τὰ ἐνταῦθα γραφόμενά σοι προγυμνάσματα ἅπαν σχεδὸν κερδανεῖς τὸ τοῖς λογογραφοῦσι χρήσιμον. καὶ ἐν ἐγκωμιαστικοῖς δὲ διηγήματα καὶ ποτε καὶ ἐκφράσεις ἢ μιμήσεις ἡθῶν· ὁμοίως καὶ ἐν ψόγοις ποτέ τι τοιοῦτον καὶ ἐν ἐπιστολιμαίοις, ἐν στίχοις καὶ ἐν εἴδει λόγου παντὸς, καὶ κεφάλαιον κατασκευῆς εἴτε ἀνασκευῆς πρὸ δὲ τῆς διδασκαλίας ταύτης τῶν προγυμνασμάτων καθολικά τινα διδάζομέν σε, ἐν παντὶ λόγῳ ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὰ εὐρισκόμενα εἴτε διηγηματικῶ εἴτε ἐγκωμιαστικῶ, ἢ ὅποιῳ δὴ τινι ἐτέρῳ.